

Zrinka Šimunić

Kralja Tvrtka 23, BiH-Sarajevo

simzr@bih.net.ba

DISKURZIVNA OBILJEŽJA MEDIJSKE INFORMACIJE (NA PRIMJERU “RATA IZMEĐU *NEĆU* I *NE ĆU*”)

Ovaj rad temelji se na interakcijskom kognitivnom pristupu analizi medijskog diskursa. Struktura medijske informacije uvjetovana je specifičnostima interakcijske situacije, čiji sudionici imaju različite komunikacijske ciljeve i na različite načine doprinose konstruiranju određenog medijskog događaja. Zbog svoje složenosti i heterogenosti, diskurs medijske informacije predstavlja izuzetno zanimljiv teren za ispitivanje odnosa između jezičnih sredstava upotrijebljenih za ostvarenje određenih komunikacijskih ciljeva, operacijske strukture pojedinačnih diskurzivnih produkata i mentalnih predodžbi prakseološke i konceptualne naravi sudionika u interakciji.

Medijska informacija predstavlja veliki izazov za analitičara diskursa, i to iz više razloga. Prije svega, opis njenih diskurzivnih obilježja ne može se ograničiti na analizu njene jezične i tekstualne dimenzije, već mora uključiti i širi društveni kontekst u kojem nastaje medijski proizvod, te uvažiti specifičnosti medijske interakcije kao jednog dinamičnog procesa pregovaranja između aktera koji pripadaju različitim sferama društvenog života (političkoj, medijskoj, građanskoj, znanstvenoj, umjetničkoj...). Osim toga, bavljenje određenim tipom diskursa ili njegovim žanrovima, a ne pojedinačnim tekstovima, podrazumijeva i preusmjeravanje analize s odnosa između jezičnih i tekstualnih jedinica na odnose između tekstualnih i prakseoloških jedinica verbalne interakcije. Analiza medijske informacije kao diskurzivne aktivnosti koja, na konceptualnoj razini, kompleksnu društvenu stvarnost najprije razgrađuje i reducira na određeni broj fakata i izjava u vezi s događajima koji interesiraju jav-

nost, da bi je potom pažljivim odabirom informacija, njihovim konceptualnim (pre)ustrojavanjem, diskurzivnim uobličavanjem i postavljanjem na scenu transformirala u medijski događaj, te na taj način ostvarila utjecaj na način mišljenja i djelovanja konzumenata medijskog proizvoda – nameće također i potrebu deskripcije konceptualne dimenzije medijskog diskursa, kao spona između društvene stvarnosti, medijskog događaja i njegove recepcije. Ovakav interakcijski kognitivni pristup diskursu medijske informacije omogućuje, najzad, da se u potpuno novom svjetlu sagleda i njegova jezična i tekstualna dimenzija – da se, s jedne strane, identificiraju jezična sredstva koja različite medijske instance koriste za postizanje određenih komunikacijskih ciljeva, te da se, s druge strane, iza tekstualne strukture diskursa prepoznaju ne samo mehanizmi koji reguliraju harmonični proces pregovaranja i razmjene mišljenja između sudionika u interakciji koji se međusobno uvažavaju i teže ka postizanju suglasja, već i neki oblici konfliktne komunikacije, koja više podsjeća na borilište i mjesto sukobljavanja različitih, često nepomirljivih stavova, gdje svaki od aktera nastoji nametnuti ostalima svoje viđenje određenog problema.

Pristupajući medijskoj informaciji kao jednom tipu diskurzivne aktivnosti i analizirajući njena obilježja na različitim razinama (od situacijske, preko tekstualne, do jezične) kako bi ukazao na silazne mehanizme koji djeluju na njeno strukturiranje, analitičar diskursa ulazi u jedno interdisciplinarno područje istraživanja, u kojem se komplementarni lingvistički pristupi¹ susreću sa komunikacijskim, sociološkim i etičkim pristupima medijskoj informaciji. Ovo otvaranje drugim disciplinama, kao preduvjet za produbljivanje spoznaja o funkcioniranju diskursa medijske informacije i za sustavnu analizu njegove situacijske dimenzije, moguće je samo u okviru globalnih, multidimenzionalnih modela analize, koji su u stanju obuhvatiti različite aspekte njegove kompleksne strukture. Jedan od njih je i ženevski model analize diskursa, čija posljednja verzija (Roulet *et al.* 2001) predstavlja teorijski okvir ovog istraživanja. Za razliku od nekih drugih modela koji su se u većoj ili manjoj mjeri “specijalizirali” za analizu medijskog diskursa (Van Dijk 1985, 1986, 1998, Adam 1997, 2000, Charaudeau 1997, Fairclough 1998, Maingueneau 1998), ženevski model je jedan opći model analize kompleksnosti organizacije diskursa, koji definira principe produkcije neograničenog broja diskurzivnih struktura, obu-

¹ Adam (1999) u tom smislu ističe odvojenost i komplementarnost zadataka i predmeta lingvistike teksta i analize diskursa: «Lingvistika teksta ima zadatak opisati uzlazne principe koji uređuju složene ali ne i anarhične kombinacije rečenica unutar sustava jedinice TEKST čija je svaka realizacija jedinstvena. Analiza diskursa – za mene analiza specifičnih diskurzivnih aktivnosti koja odbija tretirati kao identične pravni, religijski, politički, reklamni, novinarski, akademski diskurs itd. – bavi se u prvome redu opisom silaznih mehanizama koje komponentama tekstualnosti nameću različite interakcijske situacije, jezici i žanrovi» (Adam 1999:35).

hvaćajući različite aspekte organizacije diskursa i različite tipove diskursa (dijaloške i monološke, pisane i usmene, književne i neknjiževne). On se temelji na pristupu “koji bi se mogao okarakterizirati kao interakcijski, silazni, sveobuhvatni, modularni i heuristički” (Roulet 2006:115)². Najveća prednost ovog modela sastoji se u njegovom integrirajućem karakteru, koji se očituje kako u samom poimanju diskursa kao jednog složenog sustava informacija koji obuhvaća jezičnu, tekstualnu i situacijsku komponentu verbalne interakcije, tako i u mogućnosti integriranja dostignuća i spoznaja koje dolaze iz različitih, ponekad čak i međusobno inkompatibilnih modela³. Osim toga, ženevski model raspolaze i vrlo preciznim i sofisticiranim instrumentom analize, čija primjena može biti selektivna, odnosno usmjerena na pojedine dimenzije ili oblike organizacije diskursa u cilju njihove potpunije deskripcije, ili pak globalna, uključujući sve bitne segmente određenog diskursa, diskurzivnog tipa ili diskurzivnog žanra. Iako se ovaj model ne može nadmetati u preciznosti analize sa modelima koji se bave isključivo jednim aspektom organizacije diskursa ili jednim tipom diskursa, on će svakako doprinijeti boljem razumijevanju izučavanih fenomena, dovodeći ih u korelaciju sa ostalim aspektima organizacije diskursa ili uspoređujući ih s drugim tipovima diskursa. U tom smislu valja naglasiti da primjena ovog modela u analizi medijskog diskursa ima za cilj, s jedne strane, produbljivanje spoznaja o funkcioniranju različitih dimenzija i oblika organizacije diskursa kroz deskripciju njihovih kombinacija karakterističnih za medijski diskurs, te s druge strane, definiranje kriterija za uspostavljanje diskurzivnih tipologija, kroz deskripciju obilježja po kojima se medijski diskurs razlikuje od drugih tipova diskursa.

Slijedeći modularnu metodologiju istraživanja, u prvom dijelu rada klasificirat ćemo najvažnija obilježja medijskog diskursa prema njihovoj pripadnosti bazičnim sustavima informacija ili modulima. U drugom dijelu rada opisat ćemo oblike organizacije koji zauzimaju središnje mjesto u analizi medijskog diskursa, kako bismo ukazali na složenost interakcijske situacije koja povezuje izvor informacije, medijsku instancu i instancu recepcije, kao i na heterogenost diskurzivnih konfiguracija medijskih proizvoda uslijed ispreplitanja strategija različitih aktera koji sudjeluju u stvaranju medijskog događaja. Rezulta-

² Roulet precizira da je njegov pristup interakcijski i silazni slijedeći metodologijski postupak analize verbalne interakcije koji predlaže Bahtin (1977:137), sveobuhvatan u značenju koje tom terminu daju Labov & Fanshel (1977:354), modularni u metodologijskom smislu koji definiraju Simon (1962), Motch (1989) i Nølke (2000), i heuristički, po uzoru na Manna & Thompson (1988) (Roulet 2006:115-116).

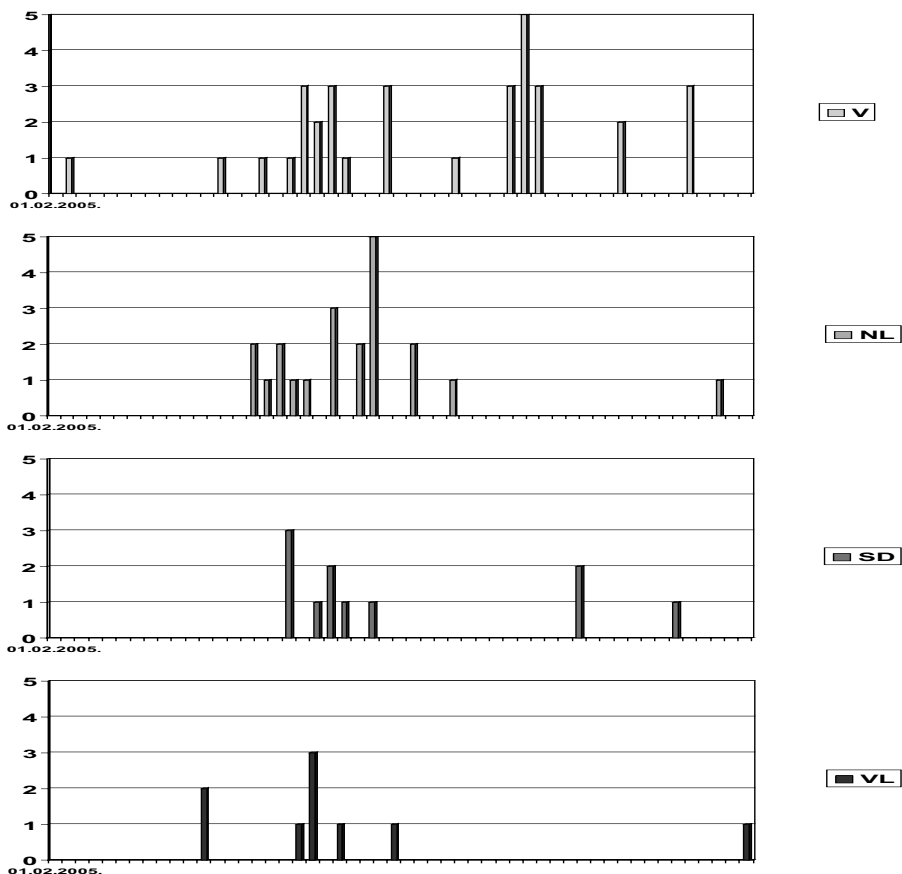
³ Za detaljniji prikaz posljednje verzije ženevskog modela analize diskursa modularnog tipa (Roulet, Fillietaz & Grobet 2001) vidjeti također: Roulet (1999, 2001), Fillietaz & Roulet (2002), Šimunić (2002, 2005).

ti ovog istraživanja temelje se na analizi jednog korpusa novinskih članaka jer “tisak pruža najbolje primjere strategijskih varijacija koje se zbog konkurencije javljaju u pojedinim sektorima mreže medija između više predstavnika istog žanra” (Véron 1988:14).

Odabrani korpus obuhvaća tekstove posvećene pravopisnoj i jezičnoj tematici dostupne u elektronskim izdanjima četiri dnevna lista: *Vjesnik*, *Novi list*, *Slobodna Dalmacija* i *Večernji list*, objavljene između 1. veljače i 1. travnja 2005. godine. Sastoji se od 47 tekstova (od čega je 17 objavljeno u *Vjesniku*, 13 u *Novom listu*, 10 u *Slobodnoj Dalmaciji* i 7 u *Večernjem listu*), a odlikuju ga invarijante: isti vremenski period objavljivanja, ista tematika i ista vrsta medija, te varijable: različiti sudionici u interakciji (različiti dnevni listovi i njihova čitateljstva) i različite vrste novinskih tekstova (agencijske vijesti, intervjui, komentari novinara, stajališta stručnjaka, pisma čitatelja ...). Ako usporedimo redakcijski prostor koji pravopisna i jezična tematika zauzima u četiri dnevna lista, prema datumima objavljivanja tekstova (horizontalna os) i njihovoj dužini (vertikalna os)⁴, možemo primijetiti znatne razlike ne samo u količini objavljenih informacija, već i u dinamici konstruiranja medijskog događaja (intenzitet i trajanje medijskog događaja, dostizanje informacijskog vrha).

⁴ Jedan tekst zauzima onoliko odjeljaka na vertikalnoj osi kolika je njegova dužina, odnosno broj stranica u računalnom ispisu.

Redakcijski prostor koji zauzima pravopisna i jezična
tematika u elektronskim izdanjima četiri dnevna lista (Vjesnik, Novi list,
Slobodna Dalmacija, Večernji list) u periodu od 1. veljače do 1. travnja 2005.

Unatoč vremenskom raskoraku u objavljivanju pojedinih informacija između četiri dnevna lista, tekstovi koji čine analizirani korpus obuhvaćaju ono što Moirand (1999) označava terminom “diskurzivni trenutak” (*moment discursif*), odnosno povećan broj i raznolikost novinskih tekstova posvećenih određenoj tematici, koji u određenom razdoblju funkcioniraju kao cjelina zahvaljujući “interdiskurzivnoj memoriji” (*mémoire interdiscursive*). Stavljajući u prvi plan povezanost situacijske, tekstualne i jezične komponente verbalne interakcije, odabrani korpus može potkrijepiti analizu diskurzivnih obilježja medijske informacije na različitim razinama.

1. Klasifikacija diskurzivnih obilježja medijske informacije prema kriteriju pripadnosti bazičnim sustavima informacija ili modulima

Definirajući diskurs kao jedan složen sustav informacija koji objedinjuje situacijsku, tekstualnu i jezičnu komponentu verbalne interakcije, modularni pristup predlaže postupnu i sustavnu analizu njegove organizacije, najprije u okviru bazičnih sustava informacija ili modula, a potom u okviru jednostavnih i složenih oblika organizacije diskursa. Kad je riječ o analizi različitih diskurzivnih tipova ili žanrova, modularni pristup polazi od postavke da svaki od njih predstavlja rezultat jedne specifične kombinacije informacija. Sukladno tome, on se nastoji usredotočiti na selekciju i analizu onih informacija modularnog podrijetla i onih oblika organizacije diskursa na čijoj kombinaciji počiva analizirani tip ili žanr diskursa. I diskurs medijske informacije, kao jedan poseban tip diskursa, posjeduje određen broj specifičnih diskurzivnih obilježja, koja se mogu analizirati najprije u okviru bazičnih sustava informacija ili modula. Složeni modularni sustav izgrađen u okviru ženevskog modela sastoji se od pet bazičnih sustava informacija: interakcijskog, referencijalnog, hijerarhijskog, sintaktičkog i leksičkog modula, koji mogu poslužiti kao polazište za selekciju i klasifikaciju specifičnih obilježja analiziranog tipa diskursa. Diskurzivna obilježja medijske informacije mogu se podijeliti prema njihovoj modularnoj pripadnosti na pet grupa: obilježja vezana za interakcijsku i referencijalnu dimenziju (koje pripadaju situacijskoj komponenti), obilježja vezana za hijerarhijsku dimenziju (koja pripada tekstualnoj komponenti), i obilježja vezana za sintaktičku i leksičku dimenziju (koje pripadaju jezičnoj komponenti) diskursa medijske informacije.

U *prvu grupu* spadaju diskurzivna obilježja koja se odnose na funkcioniranje medijske komunikacije kao jednog oblika društvene interakcije, te na medijsku informaciju kao rezultat jedne specifične interakcijske situacije⁵. Medijska informacija ne može se, naime, svesti na interakciju između novinara i čitatelja i promatrati izvan šireg društvenog konteksta koji doprinosi njenom strukturiranju. Ona predstavlja rezultat jedne kompleksne interakcijske situacije,

⁵ Na značaj ove grupe obilježja kao i na potrebu uvažavanja šireg društvenog konteksta među prvima je ukazao Bahtin, koji u proučavanju jezika daje prioritet oblicima i tipovima verbalnih interakcija smatrajući da “istinsku supstancu jezika ne čine ni apstraktan sustav jezičnih oblika, ni izolirani iskaz-monolog, ni psihofiziološki akt njegovog proizvođenja, već *društveni fenomen verbalne interakcije*, koji se ostvaruje kroz iskaz i iskaze” (1977:135–136). Prema Bahtinu, proučavanje “odnosa između konkretne interakcije i neposredne izvanjezične situacije, te šireg društvenog konteksta” predstavlja važno pitanje u analizi verbalne komunikacije. “Nikada verbalna komunikacija neće moći biti shvaćena ni objašnjena izvan te veze sa konkretnom situacijom” (*id.* 137).

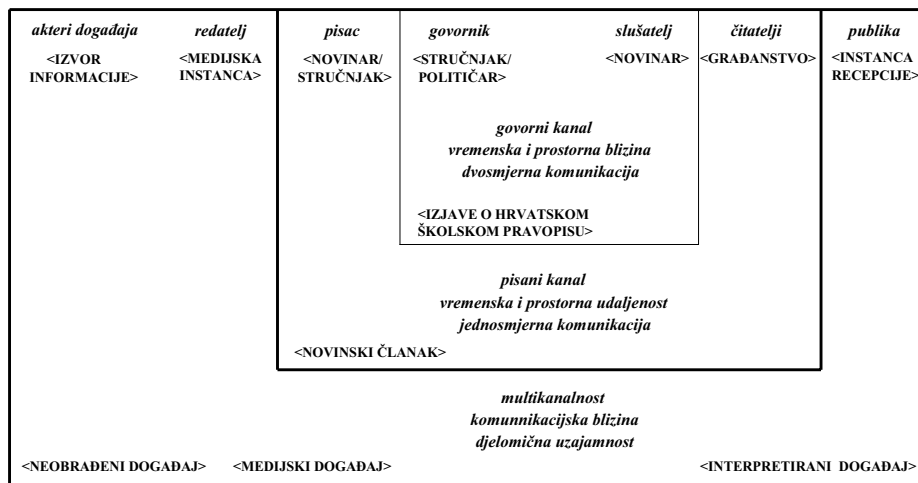
koju čine dvije odvojene, ali u isto vrijeme komplementarne interakcije: s jedne strane interakcija između medijske instance i izvora informacije, koja uključuje proces medijskog postavljanja na scenu i diskurzivnog oblikovanja neobrađenog ili sirovog događaja, i s druge strane interakcija između medijske instance i instance recepcije, koja uključuje proces interpretiranja medijskog događaja⁶. Sama interakcija između medijske instance i instance recepcije predstavlja jednu kompleksnu interakcijsku situaciju koja obuhvaća više interakcijskih razina. Interakcijski okvir analiziranog korpusa novinskih članaka obuhvaća najmanje tri razine. Interakcija između redatelja (<MEDIJSKA INSTANCA>) i publike (<INSTANCA RECEPCIJE>) zauzima najvišu interakcijsku razinu, interakcija između pisca (<NOVINAR>, <STRUČNJAK>) i čitatelja (<GRAĐANSTVO>) drugu interakcijsku razinu, a interakcija između govornika (<STRUČNJAK>, <POLITIČAR>) i slušatelja (<NOVINAR>) (u slučaju da su izvor informacije izjave sudionika neobrađenog događaja) treću interakcijsku razinu.

Materijalna obilježja medijske interakcije na različitim razinama moguće je definirati uz pomoć sljedećih interakcijskih parametara: zauzimanje interakcijskog kanala, materijalna situacija sudionika u interakciji, broj sudionika u interakciji, vremenska i prostorna udaljenost između njih, te karakter (dvosmjernan ili jednosmjernan) interakcijske povezanosti (Roulet 2001b:46, Burger 2001). Zauzimanje interakcijskog kanala, odnosno problematika sinkroniziranja intervencija sudionika u interakciji, važni su u interakcijama licem u lice, dok u slučaju medijske interakcije konzument medijskog proizvoda samo iznimno (pisma čitatelja, emisije uživo) ima mogućnost zauzeti interakcijski kanal, i to na drugoj interakcijskoj razini (koju kontrolira medijska instanca). Materijalna situacija sudionika u interakciji, odnosno vrsta interakcijskog kanala koji ovi koriste (govorni, pisani ili vizualni kanal), predstavlja važan interakcijski parametar u analizi medijske interakcije koji bitno utječe na strukturu medijske informacije i na kojem se temelji podjela na tisak, radio i televiziju. U našem primjeru, najvišu interakcijsku razinu karakterizira multikanalnost, drugu interakcijsku razinu pisani kanal, a treću interakcijsku razinu govorni kanal. Broj sudionika u interakciji također je važan interakcijski parametar u analizi medijske interakcije, koja je vrlo složena jer obuhvaća tri interakcije pozicije (<IZVOR INFORMACIJE>, <MEDIJSKA INSTANCA>, <INSTANCA RECEPCIJE>) na prvoj interakcijskoj razini, i po dvije interakcijske pozicije na drugoj i trećoj interakcijskoj razini. Najviša interakcijska razina obuhvaća interakcijske pozicije koje

⁶ Termine medijska instanca (*instance médiatique*) i instance recepcije (*instance de réception*), te distinkciju između neobrađenog ili sirovog događaja (*événement brut*), medijskog događaja (*événement médiatique*) i interpretiranog događaja (*événement interprété*) uveo je Charau-deau (1997) u svom modelu analize diskursa medijske informacije.

se odnose na neodređen broj sudionika (u našem primjeru četiri dnevna lista, njihovi izvori informacija i čitateljstva). Posljednja dva interakcijska parametra, određivanje stupnja prostorne i vremenske udaljenosti između sudionika u interakciji i vrste interakcijske veze između njih, ne postavljaju veći problem u interakcijskim situacijama koje obuhvaćaju manji broj sudionika. Tako interakcije licem u lice karakterizira prostorna i vremenska blizina odnosno dvosmjerna komunikacija (treća interakcijska razina), a novinski članak prostorna i vremenska udaljenost sudionika u interakciji, odnosno jednosmjerna komunikacija (druga interakcijska razina). Prvu interakcijsku razinu karakterizira komunikacijska blizina sudionika u interakciji, kao pripadnika određenih društvenih grupa koje dijele zajednički društveni komunikacijski prostor, te jedna kombinacija jednosmjernosti i dvosmjernosti, koju ćemo označiti terminom djelomična uzajamnost, budući da je medijska instanca zainteresirana za reakcije svoje publike i da se javno mnijenje formira pod utjecajem medija. Interakcijski okvir analiziranog korpusa novinskih članaka može biti predstavljen uz pomoć sljedećeg shematskog prikaza⁷:

Materijalna obilježja medijske interakcije

⁷ Pravokutnici obrubljeni podebljanim crtama označavaju fizičke konture stvarne interakcije, u suprotnosti s materijalnošću interakcije predstavljene u diskursu. Informacije interakcijske naravi označene su kurzivom, a one referencijalne naravi, namijenjene lakšem čitanju shematskog prikaza, napisane su velikim slovima i stavljene u zagrade.

U *drugu grupu* spadaju referencijalna obilježja medijske interakcije, odnosno njen akcijski okvir, mentalne predodžbe konceptualne i prakseološke naravi o aktivnostima, bićima i predmetima koji čine svijet o kojem diskurs govori (<NEOBRAĐENI DOGAĐAJ>) i svijet u kojem se diskurs nalazi (<MEDIJSKA INTERAKCIJA>), te konceptualne i prakseološke strukture konkretnih diskurzivnih produkata.

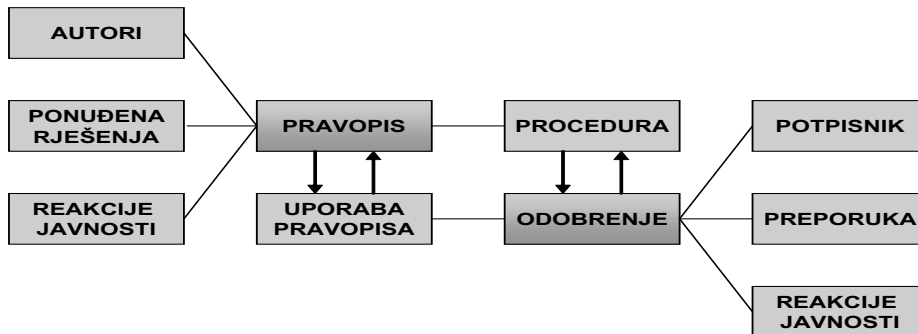
Akcijski okvir određene interakcije situacije čine njoj svojstvene konfiguracije aktivnosti sudionika u interakciji. Te konfiguracije aktivnosti rezultat su artikuliranja sljedeća četiri parametra: zajednički interes, plan aktivnosti svake od instanci, njihove akcijske pozicije i ciljevi⁸. Sama medijska informacija predstavlja povezujući element između medijske instance i instance recepcije, čiji se simbolički susret podudara s aktom kupovine i konzumacije medijskog proizvoda. Kako za medijsku instancu tako i za instancu recepcije, taj susret je samo dio šireg programa aktivnosti. Plan aktivnosti medijske instance sadrži traženje, selekciju, hijerarhizaciju, tretman i difuziju onih informacija koje će zainteresirati i privući publiku, dok plan aktivnosti instance recepcije sadrži potrebu za informiranošću, zanimanje za društvena pitanja, praćenje medija, te zahtjevnost glede pouzdanosti i kvalitete ponuđenih informacija. Deskripcija akcijskih pozicija omogućuje preciziranje, s referencijalnog stajališta, identiteta dviju instanci, odnosno njihova društvenog statusa (sredstvo informiranja vs građanin), prakseološke uloge (pružanje usluge vs traženje usluge) i održavanje potrebne distance i integriteta (opravdati očekivanja svoje publike i voditi računa o stupnju osjetljivosti novih, potencijalnih konzumenata vs imati određene zahtjeve glede kvalitete informacije). Cilj medijske instance je dvojak: “steći što veći kredibilitet i, istovremeno, privući što brojniju publiku” (Charaudeau 1997:73). U ostvarenju tog cilja, medijska instanca slijedi dvije različite logike, jednu kojoj je cilj “proizvesti predmet znanja i prenijeti informaciju” i drugu kojoj je cilj “proizvesti predmet konzumacije i prodati ga” (*ibid.*). S druge strane, instanca recepcije želi biti informirana kako bi mogla djelovati sukladno svojoj poziciji u društvu.

Konceptualna obilježja medijske informacije odnose se na mentalne predodžbe o bićima i predmetima koji čine svijet diskursa i na konceptualne strukture koje se realiziraju u konkretnim interakcijskim situacijama kroz diskurzivnu aktivnost kao proces pregovaranja i usklađivanja konceptualnih predodžbi sudionika u interakciji. Konceptualna dimenzija diskursa slabije je istražena od njebove tekstualne i jezične dimenzije, i za njenu deskripciju još ne postoje adekvat-

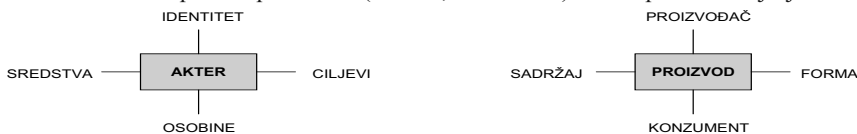
⁸ “Analiza akcijskog okvira ima za cilj ukazati na činjenicu da određeni diskurs funkcionira uvijek kao mjesto konvergencije više instanci angažiranih ne samo u ostvarenju cilja koji im je zajednički, već i u realiziranju aktivnosti izvan samog susreta koji ih u određenom trenutku dovedi u vezu” (Filliettaz 2001:112).

ni instrumenti analize, kako zbog brojnosti koncepata koji odgovaraju različitim aspektima jezične i izvanjezične stvarnosti, tako i zbog razlika u njihovu opsegu i stupnju generalizacije. Zbog toga ćemo se u analizi ove važne dimenzije medijskog diskursa morati zadovoljiti rudimentarnim shematskim prikazima. U našem primjeru, generički koncepti (mentalne predodžbe konceptualne naravi koje generiraju najveći broj specifičnih predodžbi) jesu AKTER i PROIZVOD (ovi generički koncepti povezani su s drugim generičkim konceptima i konceptualnim obilježjima, kao što su IDENTITET-OSOIBINE-CILJEVI-SREDSTVA, odnosno FORMA-SADRŽAJ-PROIZVOĐAČ-KONZUMENT)⁹. Oni generiraju specifične koncepte svijeta u kojem se diskurs nalazi (AKTER→IZVOR INFORMACIJE/MEDIJSKA INSTANCA/INSTANCA RECEPCIJE; PROIZVOD→MEDIJSKI PROIZVOD) i svijeta o kojem diskurs govori (AKTER→ZNANSTVENIK/DUŽNOSNIK; PROIZVOD→PRAVOPIS/PREPORUKA), kao i specifična konceptualna obilježja¹⁰. Zahvaljujući brojnim konceptualnim vezama, svaki je koncept zajedno sa svojim konceptualnim obilježjima dio šire konceptualne mreže, a ova dio ukupnosti mentalnih predodžbi koje dijele pripadnici određene društvene zajednice.

Dio konceptualne mreže svijeta o kojem diskurs govori

⁹ Generičke konceptualne predodžbe (AKTER, PROIZVOD) i konceptualna obilježja:

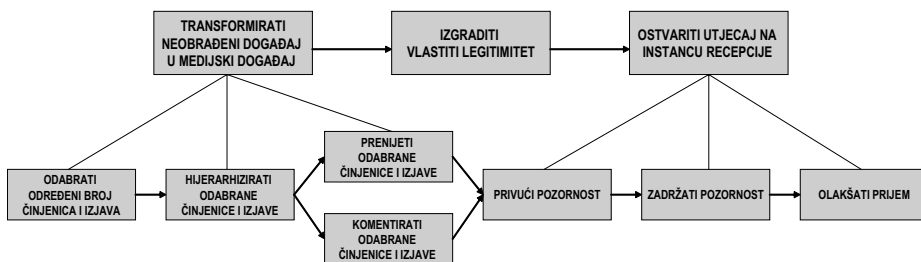
¹⁰ Specifične konceptualne predodžbe (PRAVOPIS, ODOBRENJE) i konceptualna obilježja koje generira koncept PROIZVOD:

Specifičnost interakcijske situacije manifestira se na konceptualnoj razini kroz specifične kombinacije mentalnih predodžbi, u okviru konceptualnih struktura efektivnih diskurzivnih produkata, koje uključuju samo neke od koncepata i konceptualnih obilježja svijeta diskursa. Od obilježja konceptualne naravi, za analizu diskursa medijske informacije posebno je važna distinkcija između konceptualnih predodžbi o svijetu o kojem diskurs govori i konceptualnih struktura koje nudi medijska instanca, a koja odgovara već spomenutoj distinkciji između neobrađenog i medijskog događaja.

Prakseološka obilježja medijske informacije odnose se na mentalne predodžbe o aktivnostima i događajima koji čine svijet diskursa i na prakseološke strukture kao složene hijerarhijski i sekventno strukturirane procese koji se realiziraju u konkretnim interakcijama. Deskripcija prakseoloških predodžbi obuhvaća neke od tipičnih kombinacija aktivnosti vezanih za određenu interakcijsku situaciju. Za medijsku interakciju karakteristične su mentalne predodžbe aktivnosti produkcije i recepcije diskursa medijske informacije. Medijska informacija rezultat je diskurzivnih aktivnosti medijske instance usmjerenih ka realizaciji sljedećih komunikacijskih ciljeva: transformiranje neobrađenog događaja u medijski događaj, ostvarivanje utjecaja na instancu recepcije, te izgradnja vlastitog legitimiteta. Mentalna predodžba o aktivnostima produkcije medijske informacije uključuje i sastavne dijelove ili etape u njihovoj postupnoj realizaciji.

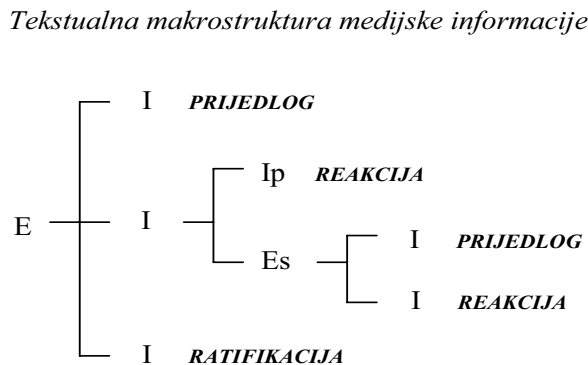
Mentalna predodžba aktivnosti produkcije medijske informacije

Drugo lice ovog složenog procesa čine aktivnosti recepcije medijske informacije: parcijalno i integralno čitanje odabranih tekstova, te prihvaćanje ili neprihvaćanje ponuđenih informacija i komentara. Ove apstraktne prakseološke predodžbe treba razlikovati od njihovih specifičnih realizacija u konkretnim interakcijama u vidu složenih prakseoloških struktura sastavljenih od prakseoloških jedinica različitog ranga¹¹.

¹¹ Filliettaz (2001) razlikuje pet kategorija konstituenata prakseološke strukture: inkurzija (*incursion*), tranzakcija (*transaction*), epizoda (*épisode*), faza (*phase*) i minimalna akcija (*action minimale*), međusobno povezanih odnosima etape (*étape*).

Treću grupu diskurzivnih obilježja medijske informacije čine njena tekstualna obilježja. Analiza tekstualne strukture vrši se u sklopu hijerarhijskog tekstualnog modula, koji “razlikuje tri kategorije konstituenta: razmjenu, intervenciju i tekstualni akt, i tri vrste odnosa između njih: zavisnost, međuzavisnost i nezavisnost” (Roulet 2001:45). Najveća tekstualna jedinica, razmjena, definirana je kao rezultat “procesa pregovaranja, koji je iza svake interakcije” (*id.* 56). Jedan novinski članak može biti definiran, na tekstualnom planu, kao druga tekstualna intervencija, reaktivna i inicijativna, u sklopu razmjene između izvora informacije, medijske instance i instance recepcije, čija tekstualna makrostruktura može biti prikazana na sljedeći način:

Tri intervencije koje su neposredni konstituenti razmjene odgovaraju trima fazama procesa pregovaranja (PRIJEDLOG, REAKCIJA, RATIFIKACIJA). Dok prva i treća intervencija nisu nužno verbalizirane, druga intervencija sastoji se od glavne intervencije, koja odgovara fazi REAKCIJE, i od subordinirane razmjene, koju čine dvije intervencije. Prva od tih intervencija odgovara PRIJEDLOGU, a druga ANTICIPIRANJU REAKCIJE ČITATELJA. Novinarski diskurs karakterizira kratkoća i preglednost tekstualnih struktura i njihova žanrovska raznolikost¹², koje su u funkciji novinarskih nastojanja

¹² Za razliku od podjela koje se temelje isključivo na prakseološkom kriteriju (jer su i proistekle iz novinarske prakse) na žanrove koji su bliži jednoj ili drugoj poziciji novinara (informacija ili komentar), tekstualne i semio-diskurzivne tipologije temelje se na kombinaciji više kriterija, među kojima tekstualni i jezični zauzimaju važno mjesto. Smatrajući da su novinski žanrovi “koliko diskurzivno-interakcijske toliko tekstualno-jezične realnosti”, Adam (1997) predlaže njihovu tipologiju, kombinirajući šest kriterija: semantički ili tematski (različite kategorije događaja i rubrike), pragmatiski (ciljevi, komunikacijske namjere), kompozicijski (tekstualni planovi i sekvence), stilski (jezična mikrostruktura), kao i identitet autora i stupanj njegove prisutnosti u iskazu, te dužina teksta (1997:17). Charaudeau (1997) naprije definira predmet tipologije žanrova – novinarski makrožanr, te predlaže metodologiju uspostavljanja njegove “unutarnje tipologije”, kombinirajući “tipove diskurzivnih načina obrade informacije (preneseni, komentirani i izazvani događaj) s tipovima instanci produkcije (interna ili eksterna, stupanj angažiranosti)” (1997: 135-137).

da na najbolji način odgovore na zahtjeve za brzom, konciznom i jasnom informacijom o različitim temama i pitanjima koja interesiraju javnost.

Četvrtu i petu grupu čine jezična, sintaktička i leksička, odnosno stilska obilježja diskursa medijske informacije, koja su i najbolje opisana (Silić 2005) i nema potrebe posebno se na njima zaustavljati. Mi ćemo se u analizama koje slijede ograničiti samo na ona sintaktička i leksička obilježja potrebna za deskripciju različitih oblika organizacije diskursa medijske informacije – na jezična sredstva koja su u funkciji ostvarenja komunikacijskih ciljeva i na jezične markere diskurzivne pozicije medijske instance. Među sintaktičkim konstrukcijama, posebno mjesto zauzimaju upravni i neupravni govor, koji omogućuju uvođenje u tekst citata (markiranih ili ne odgovarajućim interpunkcijskim znacima) čija dužina varira (riječ, sintagma, rečenica), kao i njihov efekt (potkrjepljivanja vlastitih argumenata ili distanciranja) i argumentacijska orijentacija (identična ili suprotna orijentaciji autora teksta). Od leksičkih obilježja najvažnija su upotreba anaforičkih markera, konektora (i ostalih markera tekstualnih relacija), modalizatora i aksiološki markiranog, pejorativnog ili meliorativnog vokabulara.

2. Oblici organizacije karakteristični za diskurs medijske informacije

Već i sama klasifikacija diskurzivnih obilježja medijske informacije ukazuje na usku povezanost situacijske, tekstualne i jezične dimenzije medijske interakcije i na mogućnosti njene deskripcije u okviru različitih oblika organizacije diskursa¹³. Središnje mjesto u analizi medijskog diskursa zauzimaju oblici organizacije koji su rezultat kombinacije informacija referencijalne i tekstualne naravi, prije svega informacijska/topikalna i operacijska/strategijska organizacija. S obzirom na složenost problematike i ograničenost prostora, ovdje ćemo se osvrnuti samo na neke aspekte ovih oblika organizacije, kako bismo diskurzivna obilježja odabranog korpusa prezentirali na što je moguće koncizniji način.

Kombinacija informacija modularnog podrijetla koje se odnose na tekstualne konstituente analiziranog diskurzivnog trenutka i na specifičnost njihove konceptualne strukture (s obzirom na odnose subordinacije i derivacije između

¹³ Podsjetimo da jednostavni oblici organizacije diskursa – fonoprodzijska, semantička, operacijska, relacijska/inferencijalna, sekventna, informacijska i enoncijativna organizacija (*formes d'organisation phono-prosodique, sémantique, opérationnelle, relationnelle/inférentielle, séquentielle, informationnelle et énonciative*) – počivaju na kombinaciji informacija modularnog podrijetla, a složeni oblici organizacije – kompozicijska, periodička, topikalna, polifonijska i strategijska organizacija (*formes d'organisation compositionnelle, périodique, topicale, polyphonique et stratégique*) – na kombinaciji informacija modularnog podrijetla s informacijama vezanim za oblike organizacije. Za njihov detaljan prikaz vidjeti Roulet 1999, 2001, Filliettaz & Roulet 2002.

dva središnja koncepta u mentalnoj predodžbi svijeta o kojem diskurs govori – PRAVOPIS i PREPORUKA) omogućuje nam uspostavljanje distinkcije između dva pristupa pravopisnoj problematici – kao dominantno znanstvenoj ili dominantno političkoj temi. Taj važan aspekt informacijske/topikalne organizacije ne može se promatrati odvojeno od prakseološke dimenzije konkretne interakcijske situacije, budući da je selekcija konceptualnih obilježja na kojima počiva konceptualna struktura medijskog događaja determinirana komunikacijskim ciljevima svake od instanci produkcije.

Kombinacija informacija tekstualne i prakseološke naravi, koje se odnose na definiranje konstituenta tekstualne i prakseološke strukture i na komunikacijske ciljeve koje svaka od instanci produkcije postupno realizira u okvirima odabrane argumentacijske strategije, omogućuje zatim deskripciju operacijske/strategijske organizacije. Sa stajališta prakseološke strukture, analizirani diskurzivni trenutak odgovara jednoj tranzakciji ili prakseološkoj jedinici višeg ranga organiziranoj oko istog tranzakcijskog predmeta (pravopisna i jezična problematika), dok pojedinačni novinski tekstovi koji čine odabrani korpus odgovaraju epizodama ili prijelaznim prakseološkim jedinicama. Unatoč tekstualnoj fragmentiranosti koja karakterizira makrotekstualnu strukturu analiziranog diskurzivnog trenutka, pojedinačni tekstovi, koji odgovaraju prijelaznim tekstualnim jedinicama ili intervencijama, sastavni su dijelovi dinamičnog procesa razmjene između izvora informacije, medijske instance i instance recepcije, ali i verbalnog sukobljavanja i borbe za definiranje situacije (Windisch 1987)¹⁴ između različitih instanci produkcije. Ovaj proces uključuje za svaku od četiri instance produkcije po tri etape (REAKCIJA, PRIJEDLOG, ANTICIPIRANJE REAKCIJA ČITATELJSTVA), od kojih svaka odgovara jednoj složenoj tekstualnoj intervenciji. Sa stajališta operacijske/strategijske organizacije, analizirani diskurzivni trenutak predstavlja za svaku od četiri instance produkcije jednu složenu diskurzivnu operaciju, koja je rezultat kombinacije prakseološke jedinice višeg ranga (tranzakcije) i najveće tekstualne jedinice (razmjerne). Svaka od četiri složene diskurzivne operacije sastoji se od tri diskurzivne operacije nižeg ranga, koje su rezultat kombinacije više prijelaznih prakseoloških jedinica (epizoda) sa etapama procesa razmjene.

¹⁴ Činjenica da “verbalni sukob, svađa, verbalni rat, polemika, verbalno neslaganje predstavljaju jednako stvarne društvene i jezične fenomene kao najskladniji i najsmireniji dijalozi” navela je Windischa (1987:17–18) da uspostavi distinkciju između nekonfliktne i konfliktne komunikacije. Windisch definira medijsko-političku komunikaciju (prototip konfliktne komunikacije) kao “borbu za definiranje situacije, uz posredovanje medija, između različitih aktera društvenog i političkog života u cilju nametanja svog viđenja određenih događaja, njihovih uzroka i utvrđivanja odgovornosti”.

Ako usporedimo analizirane aspekte operacijske/strategijske i informacijske/topikalne organizacije, možemo uočiti da je ovaj slijed diskurzivnih operacija nižeg ranga (koje su hijerarhijski i sekventno organizirane) praćen i određenim pomacima na razini konceptualne strukture, koja je neodvojivi dio procesa postupne (ko)konstrukcije medijskog događaja.

Početak tog složenog procesa (prvu diskurzivnu operaciju nižeg ranga) karakterizira diskurzivna nesigurnost novinara pred pravopisnom i jezičnom problematikom kao znanstvenom temom od šireg društvenog značaja¹⁵, a ta se nesigurnost manifestira na dva načina. U prvim reakcijama na vijest da je “Hrvatski školski pravopis autora Stjepana Babića, Sande Ham i Milana Moguša dobio preporuku Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa za uporabu u osnovnim i srednjim školama”, jedan dio dnevnih listova ne upušta se u prezentiranje ponuđenih pravopisnih rješenja, baveći se isključivo proceduralnim pitanjima i pravnim aspektima same preporuke (*Slobodna Dalmacija*), te njezinim negativnim posljedicama (*Večernji list*). Oni koji se odlučuju na prezentiranje sadržaja preporučenog pravopisa, u cijelosti se oslanjaju na izjave jednog od njegovih koautora i prenose ih u izvornom obliku (*Novi list*, *Vjesnik*). Tako sveden na kratke popratne komentare, novinarski diskurs je, u ovom drugom slučaju, u potpunosti subordiniran znanstvenom, dajući mu mogućnost ne samo da sam oblikuje konceptualnu strukturu koja se temelji na konceptu PRAVOPIS već i da anticipira (a samim tim i ublaži) eventualne negativne reakcije javnosti:

“Očekujemo vrlo žestoke reakcije kolega jer smo i mi jezikoslovci, na žalost, podijeljeni u dva tabora. Vjerujem da će ponovno biti pravopisne gužve i da će se ponoviti pravopisni rat, kao onaj koji se dogodio 2000. i 2001. kada je izašao Anić-Silićev Pravopis. Sigurna sam da je pravopis dobar! Pedagoški i stručno dobro je napisan, slijedi hrvatsku brozovsku tradiciju. Ako je ostala kakva pogriješka, ne treba se tomu čuditi jer nema savršene knjige«, realna je prof. dr. Sanda Ham (profesorica na Filozofskom fakultetu u Osijeku), uz Stjepana Babića i Milana Moguša, autorica novoga Hrvatskog školskog pravopisa (Školska knjiga).” (*Novi list*, 18. veljače 2005.)

¹⁵ Termin diskurzivna nesigurnost (*insécurité discursive*) uvela je Moirand (1999) kako bi opisala jedno od temeljnih obilježja medijske obrade znanstvenih tema od šireg društvenog značaja: prekomjerno pribjegavanje citiranju tuđih izjava u nedostatku vremena i znanja potrebnih za samostalnu obradu određene teme.

Drugu diskurzivnu operaciju nižeg ranga karakterizira jasnije diskurzivno pozicioniranje novinara, te postupno polariziranje stavova različitih instanci produkcije o pravopisnoj i jezičnoj problematici. Da bi ostvarili svoj krajnji cilj – utjecaj na način mišljenja i djelovanja konzumenata medijskog proizvoda – dnevni listovi pribjegavaju različitim diskurzivnim strategijama prema efektu koji žele proizvesti, odnosno prema tome da li žele stvoriti kod svoje čitateljske publike pozitivan ili negativan stav prema određenom događaju ili njegovim akterima. Radi se o važnoj etapi u (ko)konstrukciji medijskog događaja (na tekstualnom planu etapa PRIJEDLOGA) u kojoj svaka od instanci produkcije formulira svoju definiciju situacije. S obzirom na karakter problematike (znanstvena tema od šireg društvenog značaja), u ovoj etapi posebno su zanimljive strategije legitimiziranja kojima dio dnevnih listova pribjegava kako bi u očima svojih čitatelja potvrdio svoje pravo da u danoj situaciji prezentira i komentira odabranu temu. Nasuprot početnoj diskurzivnoj nesigurnosti (koju prati diskurzivna heterogenost), ovu diskurzivnu operaciju karakterizira diskurzivno homogeniziranje, koje se očituje u postupnom integriranju znanstvenog diskursa u novinarski (*Novi list*), ili u njihovom razdvajanju, prepuštanjem dijela redakcijskog prostora stručnjacima iz odgovarajućih područja (*Vjesnik*).

Integriranje znanstvenog diskursa u novinarski prati proces konceptualnog amalgamiranja (stapanja različitih koncepata i njihovih specifičnih obilježja u jedan amalgam i kombiniranja argumenata koji se odnose na više ili manje udaljene konceptualne predodžbe) i transformiranja pravopisne problematike u dominantno političku temu¹⁶:

“Načinom na koji su ga podmetnuli školama, a onda posredno i svima nama, autori pravopisa i njegovi advokati neodoljivo podsjećaju na svoje uzore iz saborskih klupa. To se zove lov u mutnom ili, finijim riječima, politika *fait accompli*: njome se provode ideje strogo omeđenih interesnih grupa, njome se izigrava javnost, zanemaruje vrijeme u kojem živimo i simulira stanje hrvatskog jezika i pravopisa kao da obitavamo u eri Adolfa Vebera Tkalčevića i Vuka Karadžića.” (*Novi list*, 27. veljače 2005.)

¹⁶ Ako pogledamo shematski prikaz dijela konceptualne mreže svijeta o kojem diskurs govori, vidjet ćemo da su neki koncepti i konceptualna obilježja zbog jakih konceptualnih veza podložniji amalgamiranju od drugih. U našem primjeru, takvi su koncepti PRAVOPIS i PREPORUKA, budući da je koncept PREPORUKA istovremeno jedno od konceptualnih obilježja PRAVOPISA (PROCEDURA DONOŠENJA), a koncept PRAVOPIS jedno od konceptualnih obilježja PREPORUKE (PREDMET PREPORUKE).

Ovaj proces amalgamiranja (u navedenom primjeru zanimljiva je, na planu informacijske/topikalne organizacije, upotreba anaforičkog markera *to*) istovremeno je i dio spomenute strategije legitimiziranja novinara, koja se u sljedećem primjeru javlja u obliku direktnog delegitimiziranja znanstvenika:

“U vremenu globalizacije, genske terapije, interneta, cyberspacea, cybersurfera, u vremenu planetarnog terorizma, feminizma, vegetarijanizma i čega sve ne, inzistirati na problemima koji su proizašli iz staroslavenskog glasa »jat« (i razlika između ekavskog, ijekavskog i ikavskog idioma), nije ništa drugo nego anakronizam ... Svijet se danas u 365 dana promijeni više nego što se nekoć promijenio u stotinu godina. Ali briga za to hrvatske jezikoslovce: oni su svoj ugled i svoje akademske statuse zaradili na staroslavenskom »jatu«, na staroslavenskoj azbuci i distinkcijama između slavenskih jezika (iako tvrde da su Hrvati Iranci), na »strelici« i »strjelici«, izjednačujući permanentnu borbu za promjene s permanentnom borbom za vlastite karijere... Takva vrsta argumentacije može naći svoje razloge u filologiji i stručnim raspravama: teško ili nikako u svakodnevic i imperativima novog vremena.” (*Novi list*, 27. veljače 2005.)

Na drugoj strani, razdvajanje znanstvenog i novinarskog diskursa i prepuštanje dijela redakcijskog prostora stručnjacima iz odgovarajućih područja (*Vjesnik*), stavlja instancu produkcije u povoljniju diskurzivnu poziciju, oslobađajući je potrebe za razrađivanjem posebnih strategija legitimiziranja. Novinarska argumentacija, ojačana znanstvenom, dobija na ozbiljnosti i težini, jer se može u potpunosti usredotočiti na komentiranje događaja, na dublju analizu njegovih pojedinih aspekata, na objašnjavanje njegovih uzroka i posljedica, kao i njegova mjesta u širem društvenom kontekstu:

“Tvrdnje da nam na razini jezika više nije potrebna politička homogenizacija (kao u doba Deklaracije), iz čega proizlazi da više nije nužna skrb za identitet jezika, jer nam nacionalni interesi u samostalnoj Hrvatskoj više nisu ugroženi kao u bivšoj Jugoslaviji u kojoj je jezik trebao biti na braniku hrvatske opstojnosti (ali ga se zato težilo utopiti u srpsko-hrvatskom), upravo na pragu ulaska u EU (?), međutim, postaju besmislene. Hrvatskom jeziku baš sada prijete brojne opasnosti. Osim srpsko-hrvatske varijante službenog jezika (s kojim se Europa odavno srodila i nije ga odbacila nakon raspada Jugoslavije na samostalne države čak ni na akademskoj razini), hrvatskom jeziku u samoj Hrvatskoj prijete i drugi jezici, engleski ponajviše.” (*Vjesnik*, 14. ožujka 2005.)

Strategija delegitimiziranja neistomišljenika:

“medijsko-politikantski teoretičari jezika i pravopisa, koji misle da su u to upućeniji od jezikoslovaca i filologa” (*Vjesnik*, 14. ožujka 2005.)

kombinira se ovdje sa postupkom “demaskiranja” njihovih stvarnih motiva, koji predstavlja jednu efektanu strategiju uvjeravanja čitatelja:

“Pa iako je besmisleno o jeziku i pravopisu raspravljati s pozicije ljevičara i desničara, upravo se forsiraju takvi ideološki prijedori koji Europi treba-ju dokazati da je Hrvatska dio balkanske krčme u kojoj treba i ostati.” (*Vjesnik*, 14. ožujka 2005.)

Postupak “demaskiranja” koriste sva četiri dnevna lista i to na različite načine: u borbi za definiranje situacije (demaskiranje neistomišljenika, *Vjesnik*), u konstrukciji samog medijskog događaja (demaskiranje njegovih aktera, *Novi list*), ali i u medijskom demaskiranju onih medija koji su i sami postali akteri medijskog događaja (*Slobodna Dalmacija*), te konfuzije koju kod instance recepcije stvaraju njihove nesuglasice (*Večernji list*):

“Nema sumnje da je u cijeloj toj paradi netko debelo profitirao, ali isto tako nema sumnje da će u tome najviše naglazati oni kojima je pravopis tako velikodušno namijenjen.” (*Novi list*, 27. veljače 2005.)

“U priču o pravopisu umiješali su se i mediji, a zahvaljujući dijelom i njima Hrvatska ni petnaest godina nakon samostalnosti još uvijek nema jedinstvenu pravopisnu normu.” (*Slobodna Dalmacija*, 24. veljače 2005.)

“Pitanje je samo koliko će još dugo moći tako postupati. Jer ovi lijevi i desni majstori neprestano se tuku preko naših glava kao čobani preko margarca, i danomice nas zovu za svjedoke, tjeraju nas da se opredijelimo.” (*Večernji list*, 13. ožujka 2005.)

Treću diskurzivnu operaciju nižeg ranga karakteriziraju diskurzivni postupci kojima instanca produkcije nastoji nametnuti instanci recepcije svoju definiciju situacije. Iako ovi postupci, usredotočeni na samu instancu recepcije, na

makrotekstualnom planu dominiraju u završnoj etapi (ko)konstrukcije medijskog događaja (ANTICIPIRANJE REAKCIJA ČITATELJSTVA), valja naglasiti da oni prate i prve dvije diskurzivne operacije nižeg ranga, koje su usredotočene na transformiranje neobrađenog događaja u medijski događaj i na vlastito legitimiziranje (odnosno delegitimiziranje “protivnika”). Pored već spomenutog postupka “demaskiranja” koji ostavlja jak dojam na čitatelja¹⁷, posebno mjesto u ovom segmentu (ko)konstrukcije medijskog događaja pripada upotrebi aksiološki markiranog, meliorativnog ili pejorativnog vokabulara i ostalih jezičnih sredstava (humor, ironija, vicevi, igre riječi, evociranje simbola, upotreba deiktika *mi*, *naš*) kojima se želi djelovati na emocije čitatelja i produbiti veza između instance produkcije i instance recepcije. O važnosti ovog segmenta diskursa medijske informacije najbolje govori način na koji je dio dnevnih listova iskoristio performativni potencijal oblika *neću*, koji u konkretnoj situaciji (koju karakterizira upotreba pisanog kanala, postojanje pravopisnog pravila o sastavljenom ili rastavljenom pisanju niječnice i enklitičkih oblika glagola htjeti, te upotreba prvog lica jednine) ujedinjuje u sebi tri vrijednosti: akt samog pisanja niza grafema *n-e-ć-u*, zatim akt odbijanja, i najzad akt odbijanja rastavljenog pisanja *ne ću* (cf. lokutorna, ilokutorna i perlokutorna vrijednost, Austin 1970).

Napisavši *neću* novinar se opredijelio za sastavljeno pisanje ovog oblika. Ovo novinarsko *neću* briše granicu između svijeta o kojem diskurs govori i svijeta u kojem se diskurs nalazi – između jezika, odnosno riječi, kao predmeta diskursa i riječi kao sredstva ostvarenja komunikacijskih ciljeva medijske instance¹⁸. U sljedećim primjerima, novinar je i eksplicitno izrazio odbijanje rastavljenog pisanja *ne ću*, odnosno opredjeljenje za sastavljeno pisanje *neću*, u efektnoj igri riječi u kojoj se sukobljavaju različite vrijednosti ovih oblika:

Neću ne ću! (*Novi list*, 22. veljače 2005.)

Hoću neću! (naslov, *Novi list*, 26. veljače 2005.)

Dnevni listovi koji su prepoznali i iskoristili mogućnosti koje u konkretnoj situaciji pruža upotreba ovih oblika, upravo su njih ugradili u svoju definiciju situacije - “rat između *neću* i *ne ću*” - vjerujući da će jedna važna “bitka”, ona za

¹⁷ Razotkrivanje onoga što je skriveno od očiju javnosti može nadomjestiti komentiranje određenog događaja “jer otkrivanje tajne ima status konačne istine u tumačenju svijeta i ljudske sudbine” (Charaudeau 1997: 23).

¹⁸ Da bi pridobio čitatelja, novinar se služi i humorom i vicevima na račun rastavljenog pisanja *ne ću* (*Novi list*, 21. veljače 2005.).

osvajanje simpatija čitateljstva, odlučiti “pobjednika”. Oblici *neću* i *neću* postali su na taj način i simboli nepomirljivosti stavova između različitih instanci, a odstupanje od jednog ili od drugog oblika značilo bi isto što i priznanje poraza. Da bismo se u to uvjerali, dovoljno je usporediti način na koji su tri dnevna lista prenijela agencijsku vijest o objavljivanju Hrvatskog školskog pravopisa koja zaključuje ovu diskurzivnu operaciju. Zanimljive su strategije izbjegavanja (*Novi list*), odnosno transformiranja upravnog u nepravni govor i pisane riječi u izgovorenu (*Slobodna Dalmacija*) kako bi se zaobišao rastavljeni oblik koji citira *Hina*, a prenosi *Vjesnik*.

Zaključak

Rezultati ovog istraživanja pokazuju da diskurs medijske informacije predstavlja izuzetno zanimljiv teren za ispitivanje odnosa između jezičnih sredstava upotrijebljenih za ostvarenje određenih komunikacijskih ciljeva, tekstualnih i prakseoloških (odnosno operacijskih) struktura pojedinačnih diskurzivnih produkata i mentalnih predodžbi prakseološke i konceptualne naravi sudionika u interakciji. Radi se o složenoj problematici, koja mobilizira veliki broj informacija različite naravi i koja zahtijeva, pored analize jezične i tekstualne dimenzije medijskog diskursa, i uvažavanje njegove situacijske dimenzije.

Pristupajući ovoj problematici sa stajališta ženevskog modela analize diskursa modularnog tipa, kao integrirajućeg modela koji omogućuje postupnu i sustavnu analizu kompleksnosti organizacije diskursa, u prvom dijelu rada predložili smo klasifikaciju diskurzivnih obilježja medijske informacije prema kriteriju njihove pripadnosti bazičnim sustavima informacija ili modulima, na pet grupa: leksička, sintaktička, tekstualna, referencijalna i interakcijska obilježja. Iako smo njom obuhvatili samo osnovna diskurzivna obilježja ovog tipa diskursa, ona nam je omogućila da u drugom dijelu rada ilustriramo neke od kombinacija informacija modularnog podrijetla karakteristične za medijski diskurs na primjeru odabranog korpusa novinskih članaka.

Kombinirajući informacije konceptualne, prakseološke i tekstualne naravi koje se odnose na definiranje konstituenta konceptualne, prakseološke i tekstualne strukture diskursa, analizirali smo neke od aspekata informacijske/topikalne i operacijske/strategijske organizacije, vodeći računa o specifičnosti i diskurzivnoj heterogenosti odabranog korpusa, i pokazali njihovu povezanost i međuovisnost na nekoliko najzanimljivijih primjera.

<p>Slobodna Dalmacija 25. ožujka 2006. (rubrika <i>Kultura</i>)</p>	<p>Vjesnik 26. ožujka 2005. (rubrika <i>Kultura</i>)</p>	<p>Novi list 29. ožujka 2005. (rubrika <i>Kultura</i>)</p>
<p>Izišao novi pravopis podržan od ministra Primorca</p> <p>ZAGREB – Hrvatski školski pravopis, autora Stjepana Babića, Sande Ham i Milana Moguša, u izdanju zagrebačke Školske knjige, izišao je iz tiska – nešto više od mjesec dana otkako je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 16. veljače, izdalo preporuku kojom se odobrava uporaba toga pravopisa u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske.</p> <p>Akademik Radoslav Katičić <u>kazao je</u> da je hrvatski školski pravopis vrlo uspio pokušaj da se zadovolji velika potreba naše prosvjete, a i svega kulturnoga života jer takav priručnik, tanak i pregledan, u kojem se svatko lako snalazi, <u>neće</u> biti koristan samo učenicima, iako je upravo njima najpotrebniji. Hrvatski školski pravopis je predsjednik Uprave Školske knjige Ante Žužul nazvao "uskrsnim pravopisom".</p> <p>Hrvatski školski pravopis (163 str.) sastavljen je iz tri dijela – pravopisnih pravila (72 str.) te rječnika nazivlja i pravopisnog rječnika koji čine više od polovice Pravopisa, urednice Dunje Merkle. (H)</p>	<p>Objavljen Hrvatski školski pravopis</p> <p><i>Pravopis je izdala »Školska knjiga«: Autori su Sjepan Babić, Sanda Ham i Milan Moguš</i></p> <p>ZAGREB – Hrvatski školski pravopis, autora Stjepana Babića, Sande Ham i Milana Moguša, u izdanju zagrebačke »Školske knjige«, u petak je izašao iz tiska – nešto više od mjesec dana otkako je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 16. veljače, izdalo preporuku kojom se odobrava uporaba toga pravopisa u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske.</p> <p>Akademik Radoslav Katičić <u>u predgovoru ističe</u> da je Hrvatski školski pravopis pokušaj da se cjelovit sustav hrvatskih pravopisnih pravila prikaže sažeto, u tankom svesku, i to tako da bude pristupačan učenicima i da svakomu tko ga pozorno proradi posreduje dobru pravopisnu izobrazbu.</p> <p>»Hrvatski školski pravopis vrlo je uspio pokušaj da se zadovolji velika potreba naše prosvjete, a i svega kulturnoga života jer takav priručnik, tanak i pregledan, u kojem se svatko lako snalazi, <u>ne će</u> biti koristan samo učenicima, iako je upravo njima najpotrebniji«, napominje Katičić.</p> <p>Hrvatski školski pravopis, koji je predsjednik Uprave »Školske knjige« Ante Žužul nazvao »uskrsnim pravopisom«, rađen je na temelju Hrvatskoga pravopisa, autora Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguša, kojemu je 2004. izašlo osmo izdanje.</p> <p>Autori <u>napominju u pogovoru</u> da iako je prvo izdanje rađeno u previrnim pravopisnim prilikama, ipak smatraju da počiva na takvim temeljima da se u budućnosti <u>ne će</u> morati ni u čemu bitnome mijenjati, osim u onome što donesu nove spoznaje i novo vrijeme.</p> <p>Hrvatski školski pravopis (163 str.) sastavljen je od tri dijela – pravopisnih pravila (72 str.) te rječnika nazivlja i pravopisnog rječnika koji čine više od polovice Pravopisa, urednice Dunje Merkle. (Hina)</p>	<p>Objavljen hrvatski školski pravopis Babića, Ham i Moguša</p> <p>ZAGREB – Hrvatski školski pravopis, autora Stjepana Babića, Sande Ham i Milana Moguša, u izdanju zagrebačke »Školske knjige«, jučer je izašao iz tiska – nešto više od mjesec dana otkako je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 16. veljače, izdalo preporuku kojom se odobrava uporaba toga pravopisa u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske. Hrvatski školski pravopis, koji je predsjednik Uprave »Školske knjige« Ante Žužul nazvao »uskrsnim pravopisom«, rađen je na temelju Hrvatskoga pravopisa, autora Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguša, kojemu je 2004. izašlo osmo izdanje. Hrvatski školski pravopis (163 str.) sastavljen je iz tri dijela – pravopisnih pravila (72 str.), te rječnika nazivlja i pravopisnog rječnika koji čine više od polovice Pravopisa, urednice Dunje Merkle. (Hina)</p>

Na kraju, treba naglasiti da ovo istraživanje nije iscrpilo ovu izuzetno složenu problematiku, već samo naznačilo moguće pravce daljnjih istraživanja u smislu produbljivanja analize različitih oblika organizacije medijskog diskursa i njihovih međusobnih odnosa.¹⁹

Analizirani korpus:

Vjesnik

- [1] “I hrvatski će postati službeni jezik Unije”, Rubrika *Teme dana*, 02. veljače 2005.
- [2] “Babić-Ham-Mogušev pravopis službeno u školama”, Rubrika *Kultura*, 18. veljače 2005.
- [3] “Ne ću pravopis”, Rubrika *Komentari*, 21. veljače 2005.
- [4] “I Krleža je pisao ne ću”, Rubrika *Kultura*, 22. veljače 2005.
- [5] “Iako navodno nije tiskan, “Hrvatski školski pravopis” već u prodaji”, Rubrika *Teme dana*, 23. veljače 2005.
- [6] “Hrvatski jezik je poseban i neovisan”, Rubrika *Kultura*, 24. veljače 2005.
- [6b] “Ježić: Hrvatski ravnopravan u Europskoj uniji”, Rubrika *Kultura*
- [7] “Hrvatski jezik u Europi”, Rubrika *Komentari*, 25. veljače 2005.
- [8] “Oni koji misle da su hrvatski i srpski jedan jezik još se nisu probudili iz sna”, Rubrika *Teme dana*, 1. ožujka 2005.
- [9] “Značenje je negacije dvojako pa bi trebalo odrediti i dvojako pisanje”, Rubrika *Pisma čitatelja*, 7. ožujka 2005.
- [10] “Europski Babilon”, Rubrika *Komentari*, 11. ožujka 2005.
- [11] “Međašnica modernoga hrvatskoga pravopisanja”, Rubrika *Stajališta*, 13. ožujka 2005.
- [11b] “Je li moguće vijeće pomirenih jezikoslovaca”, Rubrika *Kultura*
- [12] “Jezični terorizam”, Rubrika *Komentari*, 14. ožujka 2005.
- [13] “Jezik je hrvatski ijekavski i jekavski”, Rubrika *Otvoreno*, 21. ožujka 2005.
- [14] “Objavljen Hrvatski školski pravopis”, Rubrika *Kultura*, 26. ožujka 2005.
- [14b] “Takav pravopis nije problem nego nužnost”, Rubrika *Otvoreno*

Novi list

- [1] “Ispravno pogrješka, vrjedniji, ne ću i strjelica”, Rubrika *Novosti*, 18. veljače 2005.

¹⁹ Zahvaljujem se uvaženom Uredništvu *Rasprava* i uvažanim recenzentima, akademiku dr. Stjepanu Babiću i dr. sc. Mirku Petiju, koji su svojom podrškom omogućili objavljivanje ovog rada.

- [2] “Hrvati – čas pismeni, čas nepismeni”, Rubrika *Kultura*, 19. veljače 2005.
[2b] “Anketa: Što mislite o novom pravopisu”, Rubrika *Kultura*
[3] “Hrvatski jezik ima razvijen samoobrambeni mehanizam”, Rubrika *Mediterran*, 20. veljače 2005.
[4] “Ćeš al ne”, Rubrika *Kolumne, komentari*, 21. veljače 2005.
[5] “Zavjera ortografa”, Rubrika *Kolumne, komentari*, 22. veljače 2005.
[6] “Hrvatski jezik je poseban i neovisan od srpskoga i drugih srodnih standardnih jezika”, Rubrika *Kultura*, 24. veljače 2005.
[6b] “Besedun na besedu: Školan”, Rubrika *Beseda*, 24. veljače 2005.
[7] “Hoću neću!”, Rubrika *Kolumne, komentari*, 26. veljače 2005.
[8] “Bitka za jezik ili bitka za zaradu”, Rubrika *Mediterran*, 27. veljače 2005.
[8b] “Konjski tramvaj u Zagrebu”, Rubrika *Mediterran*
[9] “Pravopisci: Jezik je duh razvoja jednog naroda, samo u posebnom obliku”, Rubrika *Kolumne, komentari*, 02. ožujka 2005.
[10] “Objavljen hrvatski školski pravopis Babića, Ham, Moguša”, Rubrika *Kultura*, 29. ožujka 2005.

Slobodna Dalmacija

- [1] “Još se ne zna je li pravilno pogreška ili pogriješka”, Rubrika *Novosti*, 21. veljače 2005.
[1a] “Održati se u globalizaciji”, Rubrika *Kultura*
[2] “Fetišiziranje EU-datuma”, Rubrika *Kolumne*, 23. veljače 2005.
[3] “Odlučuje li premijer o jeziku?”, Rubrika *Kultura*, 24. veljače 2005.
[3a] “HAZU: Hrvatski jezik poseban i neovisan”
[4] “Pravopis zrcalo školstva”, Rubrika *Split*, 25. veljače 2005.
[5] “Intervju Radoslava Katičića”, Rubrika *Kolumne*, 28. veljače 2005.
[6] “Hrvatski jezik mora sam u Europu”, Rubrika *Zadar*, 17. ožujka 2005.
[7] “Udar globalizacijskih utjecaja”, Rubrika *Kultura*, 17. ožujka 2005.
[8] “Izišao novi pravopis podržan od ministra Primorca”, Rubrika *Kultura*, 25. ožujka 2005.

Večernji list

- [1] “U povodu: Ovako i onako – pravopis nikako”, 22. veljače 2005.
[2] “Bez krinke: Staromodan pravopis – staromodni sukobi”, 23. veljače 2005.
[2a] “Hrvatski pravopisni cirkus”, 23. veljače 2005.
[3] “Trajna borba za jezik”, 25. veljače 2005.
[4] “Vrt zemaljski”, 2. ožujka 2005.

- [5] “Kad pet posto uspijeva sto posto”, 13. ožujka 2005.
[6] “Šuma udžbenika i pravopisa”, 1. travnja 2005.

Bibliografija:

- ADAM, JEAN-MICHEL 1997. Unités rédactionnelles et genres discursifs: cadre général pour une approche de la presse écrite. *Pratiques*, 94, Metz, 3–18.
- ADAM, JEAN-MICHEL 1999. *Linguistique textuelle: des genres de discours aux textes*. Paris: Nathan.
- ADAM, JEAN-MICHEL 2000. Genres de la presse écrite et analyse de discours. *Semen*, 13, Besançon, 7–14.
- AUSTIN, JOHN LANGSHAW 1970. *Quand dire, c'est faire*. Paris: Seuil.
- BAKHTINE, MIKHAIL. 1977. *Le marxisme et la philosophie du langage*. Paris: Minuit.
- CHARAUDEAU, PATRICK 1997. *Le discours d'information médiatique*. Paris: Nathan.
- VAN DIJK, TEUN ADRIANUS 1985. Structures of News in the Press. in: Van Dijk, Teun Adrianus (éd.). *Discourse and Communication: new Approaches to the Analysis of Mass Media Discourse and Communication*. Berlin – New York: De Gruyter, 69–93.
- VAN DIJK, TEUN ADRIANUS 1986. News schemata. in: Greenbaum, Sidney; Cooper, Charles (éds). *Studying Writing*. Beverly Hills: Sage, 155–186.
- VAN DIJK, TEUN ADRIANUS 1998. Opinions and Ideologies in the Press. in: Bell, Allan; Garrett, Peter (éds). *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 21–63.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 1998. Political discourse in the media: An analytical framework. in: Bell, Allan. Garrett, Peter. (éds). *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd, 142–162.
- FILLIETTAZ, LAURENT 2001. La dimension référentielle. in: Roulet, Eddy. Fillietaz, Laurent. Grobet, Anne. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang, 97–137.
- FILLIETTAZ, LAURENT; EDDY ROULET 2002. The Geneva Model of discourse analysis: an interactionist and modular approach to discourse organization. *Discourse Studies*, 4/3, London, 369–393.
- LABOV, WILLIAM; DAVID FANSHIEL 1977. *Therapeutic Discourse*. New York: Academic Press.
- MAINGUENEAU, DOMINIQUE 1998. *Analyser les textes de communication*. Paris: Dunod.

- MANN, WILLIAM C.; SANDRA A. THOMPSON 1988. Rhetorical Structure Theory: toward a Functional Theory of Text Organisation. *Text*, 8, Berlin, 243–281.
- MOIRAND, SOPHIE 1999. Les indices dialogiques de contextualisation dans la presse ordinaire, *Cahiers de praxématique*, 33, Montpellier, 145–184.
- MOTSCH, WOLFGANG 1989. Dialog-Texte als modular organisierte Strukturen. *Sprache und Pragmatik* 11, Lund, 37–66.
- NØLKE, HENNING 2000. Linguistique modulaire: principes méthodologiques et applications. in: Adam, Jean-Michel. Nølke, Henning (éds), *Approches modulaires: de la langue au discours*. Lausanne: Delachaux & Niestlé, 17–73.
- ROULET, EDDY 1999. Une approche modulaire de la complexité de l'organisation du discours. in: Adam, Jean-Michel. Nølke, Henning (éds). *Approches modulaires: de la langue au discours*. Lausanne: Delachaux & Niestlé, 187–257.
- ROULET, EDDY 2001. Un modèle et un instrument d'analyse. in: Roulet, Eddy. Fillietaz, Laurent. Grobet, Anne. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang, 27–52.
- ROULET, EDDY 2002. Une comparaison entre deux approches de la description des relations de discours dans un texte de presse. in: Carel, Marion (éd.). *Les facettes du dire: hommage à Oswald Ducrot*, Paris : Kimé, 297–312.
- ROULET, EDDY 2006. The description of text relation markers in the Geneva model of discourse organisation (Chapter 7). in: Fischer. Kerstin (ed.). *Approaches to Discourse Particles*. Amsterdam: Elsevier, 115–131.
- ROULET, EDDY; LAURENT FILLIETTAZ; ANNE GROBET (avec la collaboration de Marcel Burger). 2001. *Un modèle et un instrument d'analyse de l'organisation du discours*. Berne: Lang.
- SILIĆ, JOSIP 2005. Funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika. in: Silić, Josip. Pranjković, Ivo. 2005. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga, 375–390.
- SIMON, HERBERT ALEXANDER 1962. The Architecture of Complexity, *Proceedings of the American Philosophical Society*, 106, 467–482; prijevod na francuski: L'architecture de la complexité. in: Simon, Herbert Alexander 1974. *La science des systèmes*. Paris: Epi, 105–140.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2002. Ženevski model analize diskursa modularnog tipa: geneza, značaj i perspektive. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 28, Zagreb, 346–365.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2004. *Une approche modulaire des stratégies discursives du journalisme politique*. Thèse de doctorat, Université de Genève; <http://www.unige.ch/cyberdocuments/theses2004/SimunicZ/these.pdf>.
- ŠIMUNIĆ, ZRINKA 2005. Modularni pristup kompleksnosti organizacije diskursa. *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 31, Zagreb, 277–328.

- VÉRON, ELISÉO 1988. Presse écrite et théorie des discours sociaux: production, réception, régulation. in: Charaudeau, Patrick (éd.). *La presse: Produit, Production, Réception*. Paris: Didier Erudition, 11–25.
- WINDISCH, ULI 1987. *Le K.-O. verbal. La communication conflictuelle*. Paris: L'Age d'Homme.

Propriétés discursives de l'information médiatique

Résumé

Dans ce travail de recherche, nous adoptons une approche cognitive interactionniste du discours d'information médiatique. La structure de ce type de discours est déterminée par les spécificités de la situation d'interaction, reliant plusieurs instances qui participent à la co-construction de l'événement médiatique, guidées par leurs buts communicationnels respectifs. Du fait de sa complexité et de son hétérogénéité, le discours d'information médiatique se prête très bien à l'étude des interrelations fines entre les moyens langagiers mis en oeuvre en vue de la réalisation des buts communicationnels de l'instance médiatique, les structures opérationnelles des productions discursives effectives et les représentations mentales d'ordres praxéologique et conceptuel des participants à l'interaction.

Ključne riječi: medijska informacija, analiza diskursa, ženevski model, modularnost, kompleksnost, diskurzivne strategije

Mots-clés: information médiatique, analyse du discours, modèle genevois, modularité, complexité, stratégies discursives